

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ ഉദ്ധവഗീതാസു
॥ ദ്വാദശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

॥ ദ്വാദശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീഉദ്ധവ ഉവാച

യസ്ത്വയാഭിഹിതഃ പൂർവം ധർമസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണം |
വർണാശ്രമാചാരവതാം സർവേഷാം ദ്വിപദാമപി || 12.1 ||

യമാനുഷീയമാനേന ത്വയി ഭക്തിർനൃണാം ഭവേത് |
സ്വധർമേണാരവിനാക്ഷ തത് സമാഖ്യാതുമർഹസി || 12.2 ||

പുരാ കില മഹാബാഹോ ധർമം പരമകം പ്രഭോ |
യത്തേന ഹംസരുപേണ ബ്രഹ്മണ്യഭ്യാത്മ മാധവ || 12.3 ||

സ ഇദാനീം സുമഹതാ കാലേനാമിത്രകർശന |
ന പ്രായോ ഭവിതാ മർത്യലോകേ പ്രാഗനുശാസിതഃ || 12.4 ||

വക്താ കർതാവിതാ നാൻയോ ധർമസ്യാച്യുത തേ ഭൂവി |
സഭായാമപി വൈരിഞ്ചാം യത്ര മുർതിധരാഃ കലാഃ || 12.5 ||

കർത്രാവിത്രാ പ്രവക്ത്രാ ച ഭവതാ മധുസൂദന |
ത്യക്തേ മഹീതലേ ദേവ വിനഷ്ടം കഃ പ്രവക്ഷ്യതി || 12.6 ||

തത്ത്വം നഃ സർവധർമജ്ഞേ ധർമസ്ത്വദ്ഭക്തിലക്ഷണം |
യഥാ യസ്യ വിധീയേത തഥാ വർണയ മേ പ്രഭോ || 12.7 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്ഥം സ്വഭൃത്യമുഖ്യേന പുഷ്ടഃ സ ഭഗവാൻ ഹരിഃ |
പ്രീതഃ ക്ഷേമായ മർത്യാനാം ധർമാനാഹ സനാതനാൻ || 12.8 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ധർമ്യ ഏഷ തവ പ്രശ്നോ നൈഃശ്രയസകരോ നൃണാം |
വർണാശ്രമാചാരവതാം തമുദ്ധാവ നിബോധ മേ || 12.9 ||

ആദൗ കൃതയുഗേ വർണോ നൃണാം ഹംസ ഇതി സ്കൃതഃ |
കൃതകൃത്യാഃ പ്രജാ ജാത്യാ തസ്മാത് കൃതയുഗം വിദുഃ || 12.10 ||

വേദഃ പ്രണവ ഏവാഗ്രേ ധർമോഹം വൃഷരൂപധൃക് |
ഉപാസതേ തപോനിഷ്ഠാ ഹംസം മാം മുക്തകിർബിഷാഃ || 12.11 ||

ത്രേതാമുഖേ മഹാഭാഗ പ്രാണാൻമേ ഹൃദയാത്രതയീ |
വിദ്യാ പ്രാദുരഭൂത്തസ്യാ അഹമാസം ത്രിവൃൻമഖഃ || 12.12 ||

വിപ്രക്ഷത്രിയവിദ്ശൂദ്രാ മുഖബാഹുരുപാദജാഃ |
വൈരാജാത് പുരുഷാജ്ജാതാ യ ആത്മാചാരലക്ഷണാഃ || 12.13 ||

ഗൃഹാശ്രമോ ജഘനതോ
ബ്രഹ്മചര്യം ഹൃദോ മമ |
വക്ഷഃസ്ഥാനാദ് വനേ വാസോ
ന്യാസഃ ശീർഷണി സംസ്ഥിതഃ || 12.14 ||

വർണാനാമാശ്രമാണാം ച ജൻമഭൂമ്യനുസാരിണീഃ |
ആസൻ പ്രകൃതയോ നൃണാം നീചൈർനീചാത്തമോത്തമാഃ || 12.15 ||

ശമോ ദമസ്തപഃ ശൗചം സന്തോഷഃ ക്ഷാന്തിരാർജവം |
മദ്ദക്തിശ്ച ദയാ സത്യം ബ്രഹ്മപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.16 ||

തേജോ ബലം ധൃതിഃ ശൗർയം തിതിക്ഷൗദാർയമുദ്യമഃ |
സ്ഥൈര്യം ബ്രഹ്മൺയതൈശ്വര്യം ക്ഷത്രപ്രകൃതയസ്ത്വിമാഃ || 12.17 ||

ആസ്തിക്യം ദാനനിഷ്ഠാ ച അദംഭോ ബ്രഹ്മസേവനം |
അതുഷ്ടിരർഥോപചയൈർവൈശ്യപ്രകൃതയസ്തിമാഃ || 12.18 ||

ശുശ്രൂഷണം ദ്വിജഗവാം ദേവാനാം ചാപ്യമായയാ |
തത്ര ലബ്ധേന സന്തോഷഃ ശുദ്രപ്രകൃതയസ്തിമാഃ || 12.19 ||

അശൗചമന്യതം സ്തേയം നാസ്തിക്യം ശുഷ്കവിഗ്രഹഃ |
കാമഃ ക്രോധശ്ച തർഷശ്ച സ്വഭാവോന്മേവസായിനാം || 12.20 ||

അഹിംസാ സത്യമസ്തേയമകാമക്രോധലോഭതാ |
ഭൂതപ്രിയഹിതേഹാ ച ധർമോന്മേധം സാർവവർണികഃ || 12.21 ||

ദ്വിതീയം പ്രാപ്യാനുപൂർവ്വാജ്ഞാമോപനയനം ദ്വിജഃ |
വസൻ ഗുരുകുലേ ദാന്തോ ബ്രഹ്മാധീതീത ചാഹുതഃ || 12.22 ||

മേഖലാജിനദണ്ഡാക്ഷ ബ്രഹ്മസൂത്രകമണ്ഡലൂൻ |
ജടിലോന്മേധതദദ്വാസോന്മേധകൃതപീഠഃ കുശാൻ ദധത് || 12.23 ||

സ്നാനഭോജനഹോമേഷു ജപോച്ചാരേ ച വാഗ്യതഃ |
ന ച്ചിന്ത്യാനവരോമാണി കക്ഷോപസ്ഥഗതാൻയപി || 12.24 ||

രേതോ നാവകിരേജ്ജാതു ബ്രഹ്മവ്രതധരഃ സ്വയം |
അവകീർണ്ണേവഗാഹ്യാപ്തം യതാസുസ്ത്രിപദീം ജപേത് || 12.25 ||

അഗ്ന്യർകാചാർയഗോവിപ്രഗുരുവൃദ്ധസുരാഘരൂഢിഃ |
സമാഹിത ഉപാസീത സന്ധ്യേ ച യതവാഗ് ജപൻ || 12.26 ||

ആചാർയം മാം വിജാനീയാന്നാവൻമന്യേത കർഹിച്ചിത് |
ന മർത്യബുദ്ധ്യാസൂയേത സർവദേവമയോ ഗുരുഃ || 12.27 ||

സായം പ്രാതരുപാനീയ ദൈക്ഷ്യം തസ്മൈ നിവേദയേത് |
യച്ചാൻയദപ്യനുജ്ഞാതമുപയുഞ്ജിത സംയതഃ || 12.28 ||

ശുശ്രൂഷമാണ ആചാര്യം സദോപാസീത നീചവത് |
യാനശയ്യാസനസ്ഥാനൈർനാതിഭൂരേ കൃതാഞ്ജലിഃ || 12.29 ||

ഏവംവൃത്തോ ഗുരുകുലേ വസേദ് ഭോഗവിവർജിതഃ |
വിദ്യാ സമാപ്യതേ യാവദ് ബിഭ്രദ് വ്രതമഖണ്ഡിതം || 12.30 ||

യദ്യസൗ ഛന്ദസാം ലോകമാരോക്ഷ്യൻ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുപം |
ഗുരവേ വിൻയസേദ് ദേഹം സ്വാധ്യായാർഥം ബൃഹദ്വ്രതഃ || 12.31 ||

അഗൗ ഗുരാവാത്മനി ച സർവഭൂതേഷു മാം പരം |
അപൃഥഗ്ധീരുപസീത ബ്രഹ്മവർചസ്വകൽമഷഃ || 12.32 ||

സ്ത്രീണാം നിരീക്ഷണസ്തർശ സംലാപക്ഷേപനാദികം |
പ്രാണിനോ മിമുനീഭൂതാനഗൃഹസ്ഥോഗ്രതസ്ത്യജേത് || 12.33 ||

ശൗചമാചമനം സ്നാനം സന്ധ്യാപാസനമാർജവം |
തീർഥസേവാ ജപോസ്തുശ്യാ ഭക്ഷ്യാസംഭാഷ്യവർജനം || 12.34 ||

സർവാശ്രമപ്രയുക്തോഽയം നിയമഃ കുലനന്ദന |
മദ്ഭാവഃ സർവഭൂതേഷു മനോവാക്കായസംയമഃ || 12.35 ||

ഏവം ബൃഹദ്വ്രതധരോ ബ്രാഹ്മണോഗ്നിരിവ ജ്വലൻ |
മദ്ഭക്തസ്തീവ്രതപസാ ദഗ്ധകർമാശയോമലഃ || 12.36 ||

അമാനന്തരമാവേക്ഷ്യൻ യഥാ ജിഹ്യാന്താസിതാഗമഃ |
ഗുരവേ ഭക്ഷിണാം ദത്ത്വാ സ്തായാദ് ഗുർവനുമോദിതഃ || 12.37 ||

ഗൃഹം വനം വോപവിശേത് പ്രവ്രജേദ് വാ ദ്വിജോത്തമഃ |
ആശ്രമാദാശ്രമം ഗച്ഛേന്നാൻയഥാ മത്പരശ്ചരേത് || 12.38 ||

ഗൃഹാർഥീ സദ്യശീം ഭാർയാമുദ്യഹേദജുഗുപ്സിതാം |
യവീയസിം തു വയസാ യം സവർണാമനുക്രമാത് || 12.39 ||

ഇജ്യാധ്യയനദാനാനി സർവേഷാം ച ദ്വിജൻമനാം |
പ്രതിഗ്രഹോധ്യാപനം ച ബ്രാഹ്മണസ്യൈവ യാജനം || 12.40 ||

പ്രതിഗ്രഹം മന്യമാനസ്തപസ്തേജോയശോനുമം |
അന്യാഭ്യാമേവ ജീവേത ശിലൈർവാ ദോഷദ്യുക് തയോഃ || 12.41 ||

ബ്രാഹ്മണസ്യ ഹി ദേഹോഽയം ക്ഷുദ്രകാമായ നേഷ്യതേ |
കൃച്ഛായ തപസേ ചേഹ പ്രേത്യാനന്തസുഖായ ച || 12.42 ||

ശിലോഽരവൃത്തയാ പരിതൃഷ്ടചിത്തോ
ധർമം മഹാന്തം വിരജം ജുഷാണഃ |
മയൂർപിതാത്മാ ഗൃഹ ഏവ തിഷ്ഠൻ
നാതിപ്രസക്തഃ സമുപൈതി ശാന്തിം || 12.43 ||

സമുദ്ധരന്തി യേ വിപ്രം സീദന്തം മത്പരായണം |
താനുദ്ധരിഷ്യേ ന ചിരാദാപദ്ഭ്യോ നൗരിവാർണവാത് || 12.44 ||

സർവാഃ സമുദ്ധരേദ് രാജാ പിതേവ വ്യസനാത് പ്രജാഃ |
ആത്മാനമാത്മനാ ധീരോ യഥാ ഗജപതിർഗജാൻ || 12.45 ||

ഏവംവിധോ നരപതിർവിമാനേനാർകവർചസാ |
വിധൂയേഹാശുഭം കൃത്സ്നമിന്ദ്രേണ സഹ മോദതേ || 12.46 ||

സീദൻ വിപ്രോ വണിഗ്യുത്ത്യാ പൺയൈരേവാപദം തരേത് |
ഖഡ്ഗേന വാജ്പാദാക്രാന്തോ ന ശ്വവൃത്ത്യാ കഥഞ്ചന || 12.47 ||

വൈശ്വവൃത്ത്യാ തു രാജന്യോ ജീവേൻമൃഗയയാപ്രി |
ചരേദ് വാ വിപ്രരുപേണ ന ശ്വവൃത്ത്യാ കഥഞ്ചന || 12.48 ||

ശൂദ്രവൃത്തിം ദജേദ് വൈശ്യഃ ശൂദ്രഃ കാരുകടക്രിയാം |
കൃച്ഛാൻമുക്തോ ന ഗർഹ്യേണ വൃത്തിം ലിപ്ലേത കർമണാ || 12.49 ||

വേദാധ്യായസ്വധാസ്യാഹാ ബൽയന്നാദൈർയമോദയം |
ദേവർഷിപിതൃഭൂതാനി മദ്രൂപാൺയൻവഹം ജയേത് || 12.50 ||

യദൃച്ഛയോപപന്നേന ശുക്ലേനോപാർജിതേന വാ |
ധനേനാപീഡയൻ ഭൃത്യാൻ ന്യായേനൈവാഹരേത് ക്രതുൻ || 12.51 ||

കുടുംബേഷു ന സഞ്ജ്ഞത ന പ്രമാദേ്യത് കുടുംബ്യപി |
വിപശ്ചിന്നശ്വരം പശ്യേദദൃഷ്ടമപി ദൃഷ്ടവത് || 12.52 ||

പുത്രദാരാപ്തബന്ധുനാം സംഗമഃ പാണ്ഡസംഗമഃ |
അനുദേഹം വിയന്ത്യേതേ സ്വപ്നോ നിദ്രാനുഗോ യഥാ || 12.53 ||

ഇത്ഥം പരിമൃശൻ മുക്തോ ഗൃഹേഷ്വതിമിവദ് വസൻ |
ന ഗൃഹൈരനുബധ്യേത നിർമമോ നിരഹങ്കൃതഃ || 12.54 ||

കർമ്മദീർഗ്ഗഹമേധീയൈരിഷ്ടാ മാമേവ ഭക്തിമാൻ |
തിഷ്ഠേദ് വനം വോപവിശേത് പ്രജാവാൻ വാ പരിവ്രജേത് || 12.55 ||

യസ്ത്യാസക്തമതിർഗേഹേ പുത്രവിത്തൈഷണാതുരഃ |
സ്രൈസ്തേനഃ കൃപണധീർമൂഢോ മമാഹമിതി ബധ്യതേ || 12.56 ||

അഹോ മേ പിതരൗ വൃദ്ധൗ ഭാർയാ ബാലാത്മജ്ജിത്മജഃ |
അനാഥാ മാമൃതേ ദീനാഃ കഥം ജീവന്തി ദുഃഖിതാഃ || 12.57 ||

ഏവം ഗൃഹാശയാക്ഷിപ്തഹൃദയോ മൂഢധീരയം |
അത്യപ്ലസ്താനനുധ്യായൻ മൃതോന്ധം വിശതേ തമഃ || 12.58 ||

|| ഇതി ഉദ്ധവഗീതാസു ദ്വാദശോധ്യായഃ സമാപ്തഃ ||